

*Ситник Л. Р., старший викладач кафедри іноземних мов ННЦІМ НУОУ (м.Київ)
Компанієць М. О., викладач кафедри іноземних мов ННЦІМ НУОУ (м.Київ)*

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У КОРЕЙСЬКІЙ АУДИТОРІЇ

У статті аналізуються деякі види роботи з додатковими джерелами, що сприяють продуктивному використанню мовного середовища з метою активізації мовленнєвої діяльності.

Ключові слова: мовне середовище і його функції, види мовленнєвої діяльності, автентичні матеріали.

В статье анализируются некоторые виды работы с дополнительными источниками, способствующие продуктивному использованию языковой среды с целью активизации речевой деятельности.

Ключевые слова: языковая среда и её функции, виды речевой деятельности,

The article analyses some kinds of work with additional sources, that assists the productive use of verbal environment to activate language skills.

Keywords: language/verbal environment and its functions, language skills.

Актуальність. У зв'язку з активізацією міжнародних відносин України у всіх сферах життя, в тому числі у галузі освіти, з'являється новий іноземний контингент, що бажає навчатися в українських військових вузах. Для підтримки конкурентоспроможності освітніх послуг необхідно шукати додаткові ефективні форми і вид навчання.

Якісна мовна підготовка є підґрунтям для професійного зростання військових кадрів. Від її якості залежить подальше розширення контактів із зарубіжними партнерами.

У зв'язку з цим посилюється роль мови, якою ведеться викладання у вузі. Іноземні громадяни навчаються в українських вузах українською або російською мовами. В нашому випадку група вивчала російську мову.

Традиційно більшість іноземних військовослужбовців проходять короткострокову підготовку з російської мови у себе на батьківщині. У цих слухачів формуються уміння та навички переважно з таких видів мовленнєвої діяльності, як *читання і письмо*. Потрапивши у нове мовне середовище, вони відчувають справжній мовленнєвий шок від того, що, незважаючи на попереднє вивчення мови, не розуміють оточуючих і не можуть спілкуватися. Це пояснюється відсутністю практики мовленнєвого спілкування й умінь та навичок з *аудіювання і говоріння*.

Особливо це стосується представників Південно-Східної Азії. Курс російської як іноземної мови для військовослужбовців Республіки Кореї, що проходять навчання у НУОУ, передбачає досягнення цільового рівня СМР-2 [9]. Для виконання цього завдання важливим стало питання дотримання ефективного співвідношення всіх чотирьох основних видів мовленнєвої діяльності. Автори орієнтувалися на відсоткове співвідношення, рекомендоване для студентів технічних вузів: аудіювання – 25%, читання – 25%, письмо – 17%, говоріння – 33% [11].

Щоби досягти такого співвідношення, до навчального плану було доцільним, на думку авторів, включити види роботи з додатковими джерелами, що сприяють продуктивному використанню мовного середовища та реалізують його функції (інформативну, мотиваційну, комунікативну, акселеративну) [7]. Йдеться про такі види роботи, як робота зі зразками мовленнєвого етикету, з газетними текстами, з військовими мемуарами, музична фонетика, екскурсії, фільми тощо. Аналіз цих видів робіт і є **метою** пропонованої статті.

Якщо говорити про корейські лінгвометодичні традиції, то вони спираються переважно на граматико-перекладний метод. Знаючи цю особливість, викладачі повинні були зосередити увагу на активізації мовленнєвої діяльності. Для покращення адаптації до мовного середовища уже з перших занять варто

знайомити слухачів з **мовленнєвим етикетом** - вводити і тренувати міні-діалоги, що містять звертання до викладача, до старшого за званням, до незнайомих людей на вулиці, в магазині, в транспорті тощо, а в подальшому закріплювати їх у відповідних ситуаціях у процесі аудиторної та позааудиторної роботи (консультації, прохання, знайомство з новими викладачами, екскурсії, культурні заходи і т.ін.).

Як свідчить практика, такий вид роботи необхідний в цій аудиторії, оскільки його ігнорування може визвати взаємне нерозуміння. Як відомо, у корейській мові існує складна, надзвичайно важлива для корейців система вираження ввічливості: той, хто говорить, завжди повинен враховувати свою соціальну позицію відносно співбесідника. Тому при вивченні іноземної мови не варто обмежуватися презентацією мовленнєвих зразків, а необхідно паралельно ознайомити слухачів з лінгвокраїнознавчим аспектом звертання російською мовою. Наведемо приклади:

- у Корей розповсюджене звертання до співбесідника в третій особі. Корейці вкрай рідко вживають займенники другої особи (тобто “ты”, “вы”):

Викладач: *Вы уже были в библиотеке?*

Слухач: *Да, а преподаватель?* (Замість “Да, а Вы?”);

- якщо російською доречно звертатися в транспорті до людини, що стоїть попереду, з питанням “*Вы выходите?*” чи “*Можно пройти?*”, то корейці у цій ситуації взагалі обійдуться без слів;

- вираження оцінки у корейській і російській мовах також відмінні. Якщо на занятті викладач звичайно говорить російською “*Молодец!*”, то корейською у подібній ситуації скажуть “*Хорошо потрудились!*”;

- у корейців також не прийнято багатослівно дякувати, промовляти довгі тости, анекдоти. У відповідь на подарунок обмежуються традиційним “*Спасибо!*”;

- привітання російською більш складне в емоційному і лінгвістичному плані. Модель *Поздравляю + кого? +с чем?, желаю + кому? +чего?* чи *+инф.*

не тільки знайомить з формою привітання, але й допомагає засвоїти граматичні категорії, у даному випадку дієслівне керування. Корейське привітання в

основному обмежується фразою на зразок “*Мои поздравления!*”.

Варто відзначити, що емоційно забарвлені вирази мовленнєвого етикету стали предметом особливої уваги слухачів як нове для них явище, оскільки корейці більш стримані у своїх емоціях.

Безперечно, знайомство слухачів з мовленнєвим етикетом дає можливість передбачити і попередити типові помилки, зрозуміти їх суть. Це сприяє перш за все реалізації комунікативної функції мовного середовища.

Як відомо, формування умінь та навичок з аудіювання і говоріння безпосередньо пов'язані з освоєнням фонетичної системи мови, що вивчається [5]. Враховуючи складність і важливість фонетики для наших слухачів, крім традиційного комплексу фонетичних вправ до робочого плану були внесені регулярні систематичні заняття з **музичної фонетики**. Цей вид роботи давно й успішно використовується для вивчення російської мови як іноземної.

Під терміном «музична фонетика» ми розуміємо розбір і вивчення пісень, метою якого є формування вимовних, слухових і інтонаційних навичок, а також знайомство з музичною та пісенною культурою народу.

При вивченні іноземної мови дорослі слухачі, на відміну від дітей, зазвичай свідомо пристосовують свій артикуляційний апарат до звуків іншої мови і через це зазнають “психологічних труднощів – їм здається, що вони наче перекручують мову” [13]. Музична фонетика допомагає здійснювати пристосування автоматично, імітативним шляхом. Крім того, музичний ритм дозволяє уникнути ряду помилок, таких, як, наприклад, додатковий склад у випадках збігу приголосних на початку і в середині слова (*ми/не/ ка/жет/ся* замість *мне/ ка/жет/ся*), або в кінці слова, наприклад, в інфінітиві (*чи/та/ми, ко/на/ми* замість *чи/татъ, ко/патъ*).

Робота з таким автентичним матеріалом, як пісні, є багатопланою. З точки зору лексики робота з текстом пісні значно розширює словниковий запас слухача, допомагає засвоїти і активізувати лексику, що обслуговує найрізноманітніші сфери життя. Тексти пісень містять також знайомі слухачеві граматичні конструкції, що сприяє їх засвоєнню й активізації. І, звичайно, пісні –

це цінний лінгвокраїнознавчий матеріал, котрий залучає представника однієї культури до знайомства з іншою культурою.

У нашому випадку заняття музичною фонетикою мали навчальну мету, а також дозволили проявити творчі здібності слухачів. Було відібрано пісенний матеріал, цікавий і актуальний саме для корейської аудиторії, оскільки, наприклад, пісня «Журавли» на слова Расула Гамзатова звучить у сучасному популярному корейському телесеріалі. Цю пісню було виконано на святковому концерті, а пізніше у телепередачі до Дня Перемоги. Підготовка до виступу супроводжувалася репетиціями, зустрічами, вирішенням організаційних моментів, що створювало різноманітні природні ситуації для участі у непередбаченому діалогічному мовленні.

На думку авторів, заняття музичною фонетикою – ефективний вид роботи, оскільки він забезпечує реалізацію інформативної і мотиваційної функції. Щоправда, припускаємо, що для певних національних аудиторій або деяких категорій слухачів заняття музичною фонетикою не обов'язкове і навіть неприйнятне.

Ще одним видом автентичних матеріалів, які дозволяють з більшою ефективністю здійснювати навчання усіх основних видів мовленнєвої діяльності, є **газетні тексти**. «Конкретный коммуникативный акт совершенствуется через текст... В связи с этим чтение становится не только целью, но и средством обучения языку»[4].

З одного боку, в умовах мовного середовища читати газети, слухати радіо і дивитися телепередачі – важливі комунікативні потреби іноземних слухачів. З іншого боку, отримана інформація стимулює слухачів до висловлювання, до обміну думками і можливої дискусії з поставленого питання. Газетний текст відображає не тільки життя суспільства, його менталітет, специфіку побуту, культуру, а й норми сучасної мови. «Общественно-обиходная речь является важнейшей формой повседневного межличностного речевого общения... и без овладения ею иностранец никогда не будет себя чувствовать свободно в языковой среде» [5].

У нашій аудиторії робота з газетним текстом проводилася систематично, з самого

початку курсу. Знайомство з газетою починалося з читання рубрик, заголовків, невеличких повідомлень про погоду, спорт, культуру. Наступним кроком була робота з основними текстами, що пропонувалися не тільки до читання, але й до аудіювання. Робота над матеріалом була дозована за обсягом і часом (15-20 хв.) та потребувала спеціального тренування, що забезпечувалося попередньою лексичною підготовкою. На етапі контролю розуміння прослуханого або прочитаного тексту ставилися питання для перевірки умінь прогнозувати зміст повідомлення за заголовком, виділяти головну інформацію, відтворювати отриману інформацію, посилатися на джерело інформації, аргументовано вести бесіду за темою матеріалу.

Пізніше тексти періодичних видань виносилися для позааудиторного читання. У відборі матеріалу надавалася перевага текстам, що становили професійний інтерес для слухачів (наприклад, «Этапы ликвидации ядерного вооружения», «Беспилотные летающие объекты», «Солдаты-роботы» та ін.). Залежно від комунікативних задач ці тексти пропонувалися для ознайомлювального чи переглядового читання.

Серед автентичних текстових матеріалів є специфічний, унікальний матеріал, що завжди привертає увагу військових-слухачів. Це **воєнні мемуари**. «Текст военных мемуаров является значимым для иностранных военных учащихся в познавательном, профессионально-значимом и эмоционально-значимом отношениях, имеет сверхличностный характер, обращение к нему неоднократно возобновляется в дискурсе данной языковой личности» [2].

В корейській аудиторії знайомство з воєнними мемуарами (Г.К.Жуков, «Воспоминания и размышления» (Халхин-Гол) викликало велику зацікавленість.

Оскільки практичних рекомендацій щодо роботи з військовими мемуарами в методиці викладання російської як іноземної недостатньо, викладачами було створено комплекс завдань з використанням схем, поданих у тексті. У процесі роботи слухачами ставилися питання, давалася оцінка вчинкам і рішенням дійових осіб з професійної точки зору, що сприяло

розумінню змісту прочитаного. Крім того, робота з мемуарами дозволила розширити і активізувати запас військової лексики, відчутти індивідуальність авторської манери, особливості мови і стилю неадаптованого тексту, а також сприяла розвитку навичок самостійного читання оригінальної літератури.

Застосування технічних засобів для підвищення якості навчання іноземних мов – одна з характерних рис сучасного навчального процесу. Хотілося б зауважити, що питання, пов'язані з розробкою раціональних прийомів використання технічних засобів під час навчання іноземної мови, розробляються останнім часом у методиці активно, але представлені, на нашу думку, ще недостатньо.

Використання аудитивних технічних засобів дозволяє: зануритися у природне іншомовне середовище; здійснювати навчання з урахуванням індивідуальних особливостей; забезпечувати прискорене формування і розвиток навичок слухового самоконтролю; мобілізувати внутрішні ресурси слухачів, концентрувати увагу та інтелектуальну енергію.

Так, наприклад, авторами на занятті використовувалася звукозапис **інтерв'ю**. Це дало можливість продемонструвати матеріал наочно. Слухачі можуть не лише почути живе джерело мовлення, але й відчутти себе учасником діалогу завдяки реальній атмосфері спілкування. Такий вид роботи можна віднести до вищої форми наочності [10]. Матеріал повинен відповідати рівню знань слухачів на конкретному етапі навчання і враховувати їх індивідуальні особливості.

У нашому випадку такий вид роботи проводився у кінці практичного курсу. Матеріалом для бесіди стало інтерв'ю з доктором військових наук, професором С.П. Мосовим, яке транслювалось по радіо «Ера» під рубрикою «50 лет. Космическая эра». Інтерв'ю було записано, що дозволило прослуховувати запис. Перед першим прослуховуванням ставилося завдання назвати учасників, тему і обговорювані питання бесіди. Перед другим – фіксувати фактичний матеріал, яким оперував гість програми, більш детально. Після прослуховувань слухач мав відповідати на запитання за матеріалом інтерв'ю і висловити

своє ставлення до проблеми, що обговорювалася.

Як свідчить досвід, цей вид роботи мав навчальний ефект, актуальність теми («Использование космоса в военных целях») посилила мотиваційний момент навчального процесу, а, як відомо, «...мотивация пробуждает интерес, интерес развивает творческую активность, творческая активность способствует получению глубоких знаний, то есть тому, к чему стремится преподавание» [1].

Цікавим комплексним видом роботи у нашій аудиторії стала робота з матеріалами для **екскурсій**. Ця робота дозволила дотримуватися оптимального співвідношення між уміннями та навичками усіх видів мовленнєвої діяльності. Перелік екскурсій було визначено викладачами під час підготовки до курсу, а порядок проведення враховував також побажання слухачів і їх професійний інтерес.

Проводилися екскурсії за планом раз на місяць. Кожній екскурсії передувала робота з лексико-граматичним матеріалом, що включала знайомство з темою, читання адаптованого тексту, пошук і засвоєння лінгвокраїнознавчої інформації, моделювання і прогнозування можливих під час екскурсії мовленнєвих ситуацій. Під час підготовки до екскурсій на військову тематику (наприклад, екскурсія до музею «Битва за Київ 1943 р.» в Нових Петрівцях слухачі вивчали і коментували карту бойових дій, визначали види зброї, її технічні характеристики. Це позитивно вплинуло на засвоєння та активізацію спеціальної військової термінології.

Проведення екскурсій сприяло відпрацюванню умінь і навичок аудіювання і говоріння. Слухаючи мовлення гіда, слухачі адаптувалися до індивідуальної манери мовлення, голосу, інтонації, а після екскурсії мали можливість ставити запитання.

На наступних заняттях і під час самопідготовки слухачам ставилися завдання: підготувати фотозвіт, написати твір про екскурсії чи підготувати презентацію з коментарями. Часто під час екскурсії відбувалося знайомство з творами образотворчого мистецтва (діорама «Битва за Київ», колекція музеїв Західного і Східного мистецтва, Російського музею, колекція музею Т.Г.Шевченка). Можливість ставити

Питання педагогіки

запитання, купувати білети, сувеніри, питати дозвіл фотографувати – всі ці реальні потреби породжували різноманітні комунікативні ситуації.

Таким чином, досвід показує, що у процесі навчання іноземної мови, зокрема, російської як інземної, описані вище види роботи

- стимулюють мовленнєву діяльність,
- прискорюють і полегшують засвоєння мови,

- активізують мовленнєві уміння та навички в реальних ситуаціях,
- допомагають краще зрозуміти культуру і історію країни.

Проаналізовані види роботи сприяють максимальному використанню мовного середовища і реалізації його функцій, а, отже, можуть активніше використовуватися в навчальному процесі, що значно підвищить якість мовної підготовки.

Література

1. Акишина А.А. Мотивация как основа интенсивного курса обучения Текст. / А.А.Акишина // Современное состояние и основные проблемы изучения русского языка и литературы: доклад. М., 1982.
2. Анохина Э.Н. Методика использования мемуарных текстов с учетом специальности студентов на занятиях по русскому языку: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02/ Анохина Э.Н. - М.: 1999.
3. Антонова Д.Н. Фонетика и интонация.– М.: Русский язык, 1988.
4. Богданова Е.А. Обучение иностранных студентов пониманию элементов разговорной речи в текстах СМИ: Автореф. дис... канд. пед.наук: 13.00.02 / Богданова Е.А. - Санкт-Петербург, 2002.
5. Васильева А.Н. Газетно-публицистический стиль речи. - М.: Русский язык, 1982.
6. Груздев А.А. Современный речевой этикет в Корею.// Сб. Корейский полуостров: уроки истории. - М.: 2010.
7. Журавлёва Н.А. Языковая среда как обучающий фактор и резерв повышения эффективности краткосрочного обучения русскому языку.// Автореф. дис.канд.филол.наук. – М.: 1981.
8. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке. – М.: Просвещение, 1978.
9. Концепція мовної підготовки особового складу Збройних Сил України. Наказ Міністра оборони України 01.06.2009 № 267.
10. Медведева С.А. Использование медиатехнологий в процессе обучения аудированию на занятиях иностранным языком.// <http://www.universitys.ru/j/images/stories/nir/4/medvedeva.pdf>
11. Попов И.М., Аكوпова М.А. Оптимальное соотношение объемов языкового материала по видам речевой деятельности при обучении говорению на иностранном языке студентов технических вузов. // XXX Юбилейная Неделя науки СПбГТУ. Материалы межвузовской научной конференции. Ч. VI: С.52, 2002. Санкт-Петербургский государственный технический университет, 2002. УДК 802/809-07
12. Просвирнина И.С. Обучение фонетике русского языка. // Известия Уральского государственного университета № 33, вып.8., 2004.
13. Селівестова Л.І., Гіль С.І. Музика як основа в навчанні фонетики російської мови як іноземної/ <http://www-center.univer.kharkov.ua/vestnik/full/28.pdf>
14. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура. Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного//М.: Русский язык, 1990.